

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 29.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке предетаве, иначе сваког месеца по је-дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА.

(Наставак.)

„Воде!“ — ваши — „Воде!“ . . .“ Даницу изнебуши познати јој глас; осврне се брже, ал' пред собом види Турчина. Него, ако је и Турчин — рањен је; те му кондир с водом примагне к устима. Таман у колико је рањеник дохватио кондир и почео да пије, Даница га позна и стане му кондир трзати из руку, вичући му: „Не труј воду, отровнице! . . .“ Станко би ипак хтео још да пије; али му Даница и опет викне: „Ни кап више, крста, српства, издајнице! . . .“ Станко се отима о суд, а Даница гласно кликује, ко је витез да прискочи и да смагне потурицу! — „То ти је хришћанска милост?! . . .“ Станко јој пребаци, и каже, да му није стало до живота, кад је ову битку изгубио; рањен је — вели — па јој може бити, да се сад она њему свети. Даница му одвраћа, да је и он њу ранио по телу и по срцу и по души; али њезину љубав није угушио ни онолики његов злочин према дому. А што се тиче освете, вели му:

„Да се светим? То не могу,
Мој несрећни вјерениче!
Љубав права, љубав чиста,
Ни у гроб се не одриче! . . .“

„Да се сетим? Глас љубави,
Првобитне то ми брани,
Твоја су ми мрзна дјела,
А мили ми твоји дани! . . .“

Рекавши то, са њежношћу пуном чара, поклекне к земљи пред Станка и даје му пити. — Кајеш ли се? — пита га. — На то јој питање не беше Станко још ни одговорио, а дотрчи Угљеша са неко-

лико Турака, који су тражили Станка по разбоју. „Ево паше господара:“ — гракну; ухвате га међу се, да с њим побегну и у Скадар га унесу. Станко понесен викну Даници да се каје, и да се нада, да ће га она у Скадру походити. Јест, — одговара за њим Даница — походиће га, јер је дужна то учинити као добра вереница; . . . али како? . . . Чујмо, нека нам она сама каже:

„ Морача се
У језеро бистро слива,
А оно се у Бојану
Пред скадарски град излива. . . .“

Пак ће она као дјевер
Довести ме испред града —
Ето тако походићу
Вјереника свога млада!“

Изговоривши то отрчи Даница с позорице према страни, којом Морача тече.

У најзадњем пак призору, који одмах настаје, славе Црногорци победу. Понајпре доводе на позорицу обезоружане своје робове, међу којима: Осман-пашу, једнога бега и Селим-пашу. Иза тога стигну и војводе, па се међу собом грле и љубе. Појави се најпосле и кџаз Ђорђе, заокружен различитим бојним трофејима, као турским барјацима, коњима и сваковрсним другим оружјем турским. Војводе и војници заметну тад коло и весело запевају победну песму. Ђорђе по том ода славу Богу, па стане војводе распитивати, колико је војске пало и јесу ли рањеницима повијене ране. Упита их најзад, да ли су они сви на броју. Кажу му да јесу, осим циглога кнеза Перуна.

Један од војвода прихваћа и каже, да га је он видео, кад је мртав с коња пао. Ђорђе жали Перуна; али му други војвода вели, да је боље што је погинуо, но да је грђу жалост доживео; пошто је мало пре видео, где му је кћи Даница с брега у Морачу скочила. Иза тога Ђорђе заробљеним Турцима сабље враћа и опрашта их од сужањства. Пошто се Турци уклоне, он скине капу и клекне (а тако и све остале војводе и војници учине, обориши кошље и заставе према земљи), па свечано изговори ову узноситу молитву:

„Боже! који штитиш правду
И у ког је свака сила,
А без твоје моћне силе
Што би наша сила била?

Милостиво ти си данас
Заштитио Гору Црну; —
Чија рука него твоја
Војску турску разби, врну?

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Дон Цезар од Базана.* Драма у 5 чинова, написао Диманоар, превео Н.)

Ова романтична драма, пуна невероватности, приказана је на нашој позорници 11. фебруара о. г. изврсно. Ружић у насловној улози показао је, да је јунак од мегдана и на пољу финог хумора и природне комике. Па онда та лакоћа, која не зна ни за какве тешкоће, та живахност, та окретност, тај карактеристичан говор, та весела ћуд, то титрање, то природно изнашање различитих осећаја, то истинито акцентујисање страсних момената — дижу Ружића у ред првих на гласу приказивача те улоге. Заиста право је уметничко уживање гледати Ружића како се уме наћи у свима згодама и незгодама живота тог племенитог срца и узвишених осећаја пробисветског пропалице. Л. Хаџићева лепо је извела невино страдање лепе Маритане и племенито осећање према свом непознатом, али јуначком мужу. Добар је био и Банић као Маркез Монтефијор, а још боља његова „Газелица“ „благверна супружница“ Ј. Добриновића, која је од своје маркезе створила прави „кунштук.“ Марковић изгледао је веома лепо као краљ, ал' није умео свагда да погоди тон, којим говори љубавна страст. Са Лазићем (Дон Хосе од Сантарема) могли бисмо бити задовољни, да је умео изнети и демонску страну тог препреденог и на свако зло готовог министра. Д. Бандобранска била је умиљат и добар Лазарил. Десимировић, дебели капетан, Петровић, чампија, и Васиљевић, судача, учинили су све, што су у својим малим улогама могли учинити.

О.

(*Доктор Клаус.* Шаљива игра у пет чинова, написао Адолф Ларонж, превео Сава Петровић. — Приказана први пут 13 фебруара о. г.)

Један пријатељ мој рече ми, да је Ларонж себи сувише задао. Хтео је да прикаже лудо нежног оца, шупљег аристократу, пресавесног лечника, безазлену швигарицу, верну али цандрљиву газдарицу, уображеног кочијаша и још многе друге јасно истакнуте карактере. Имао је дакле сувише разних идеја у један мах, а сваку је хтео да употреби и да истакне. Да како, да је на тај начин морала да закржљави главна идеја, која би целој глуми морала бити основа и главни покретач целом раду. Та је идеја: да се од бадавације истеше вредан човек.

Писац је ту главну идеју морао често да склони с пута, како би својим карактерима могао дати већег маха. Отуд дакле оних силних епизода, које затрпавају главну радњу: од силних дрва не види се шума.

Ко би хтео да напише гатку те глуме, дошао би прилично у неприлику. Ко је главни јунак? Леополд Грингер? Јулија? Макс Боден? Фердинанд Клаус? Или баш Љубовски? Ја не знам. По наслову био би доктор Клаус. Његова реч је и била од уплива на Макса. Али та је тако узгред речена, тако летимички саопштена, да се скоро изгубила у жагору осталог говора. Ми видимо, до душе, успех те речи: Макс се заиста опаметио — али, зар се није могао расрдити, кад је дознао, да га је доктор омануо? Истина, то се није десило, јер би иначе Ларонж морао написати и шести чин. Но, рецимо, Макс је остао паметан.

Задатак је дакле леп: од беспосличара и бонвивана направити човека на свом месту. Али колико је требало Ларонжу, да ствар гурне напред? Тек при свршетку четвртог чина каже доктор Макс, да му је тает пропао. Наравно, да је то удар за човека, који је научио само

трошити, а ништа не радити. Но Макс је само лакоуман, он није рђав човек, трут и начелни готован, те је зато и дошао к себи, видећи пред собом: питање опстанка.

Ја верујем, да има таквих карактера, као што су приказани у „Доктору Клаусу,“ верујем и да има и таквих догађаја, као што су изнесени у епизодама пред нас; али, не треба буквално узети Гетеове речи: „Greift nur hinein ins volle Menschenleben!“ јер, богме, би се често заграбило у којешта.

Глума треба да је целина и сва радња се мора да врзе око једне тачке. Кад би се у једној глуми износило све што људи раде по свету, не би глуми било краја. Али зато има хиљадама глума, од којих свака по једну идеју расправља, или бар треба да расправља. У тим се многим глумама онда огледа човечији живот. Најмешиније је замерати шицу, зашто је обрадио *шу* тему, а није *ову* или *ону*. Замерити се може само *начин*, никако пак предмет, а ни ту баш не мора писац потписати критичарево мишљење. Писац може погрешити, али може и критичар.

У „Доктору Клаусу“ пак све се збива на периферији, и тек се мало заиђе у центрум. Ту се дакле не врзе све око једне тачке, није радња сваке особе управљена једној цели: сваки вуче на своју страну, и отуд је радња тако растрзана, епизодска. Та свака особа има своју засебну радњу, па се и не брине за главну ствар. У првом чину видимо, како је лепа спољашност главно. Богати кујунџија хоће отменог зета, барона, ма био тај и пропалица. Његова јелиница хоће сјајног кавалира, с којим се може показати. Барон пак хоће богату партију, јер приватна кеса његова са свим је празна, а човек се научио лепо да живи.

У другој чину видимо домаћи живот неког ђудљивог особењака, доктора. Нико у кући не сме да пише, кад он што каже. Ту се упознамо у једно и са заврнутим кочијашем докторовим, чије речи треба да дођу у бубнуотеку. Што он у току глуме говори и ради, видео сам како су приказивали „Volkssänger-“ и по крчмама у већим варошима. У трећем чину још смо на истом месту. Особе се, до душе, појављују на позорници, оне много и говоре, али све што раде и све што говоре, не стоји с „Доктором Клаусом“ ни у каквој свези. Све се расправљају неки приватни одношаји и једва каже Јулија свом оцу да — није сретна. У четвртој чину тамо смо, где смо били и првом. Доктор држи амбулаторијум, ординује, а његов кочијаш га наставља, да како на свој начин, лудо, јер је себи уобразио, да се разуме у медицини. Ми не бисмо ни знали, да је прошло времена од првог чина, да се кујунџија не хвали, да је добио —

унуче. Тако дознајемо, да је ипак морао проћи који месец — јер детету треба извесног времена, да здраво, читаво дође на свет. Главна идеја пак напредује с големим скоком: доктор каже барону, да му је таст пропао. Та изјава није могла барона обрадовати, те nolens volens мора да учини оно, што још није никад, мора да ради. У петом чину видимо га, да баш ради, хоће да доведе к себи задужен и запуштен спахилук свој. Али он ће се још пријатно изненадити: његов таст *није* пропао, на против, врло добро стоји. Само је лукави доктор хтео у њему да пробуди честољубље и да га доведе на прави пут. Што се пак то махом десило, без икакве спреме, то је друга ствар; али доктор је научен на операције, па и на ампутације.

Глумцима је „Доктор Клаус“ добро дошао, јер су имали прилике, да се покажу. Г. Миљковић (Гризингер) показао се са нове стране, као комичан старац, и врло је красно одиграо своју улогу. Г. Ружић (Клаус) играо је као увек — потпуно. Г. Добриновић (Љубовски) био је класичан; ох, ала је то била улога за њега! Г. Бурђевић (Макс Боден) био је сувише апатичан; живљи је требао бити — та он је бонвиван, лакоуман трошадџија, а не шпански гранд. Гђца Л. Хаџићева може своју улогу (Јулију) уврстити у своје боље — нико јој није имао замерити ни малко. Гђа Милојевићка (Марија, докторка) имала је ужи делокруг, али је и ту била на свом месту. Гђца Бркићева (Ема, докторова кћи) показала је и овом приликом, да је за највине улоге. Ми се многом надамо од гђе Бркићеве. Ако остане и на даље тако вољна, — дара има, о том нема сумње — чека је лепа глумачка будућност. Г. Марковић (Павао Герстел) могао је бити мало окретнији, а и маска му је била несретна. Изазвала је смеј, сваки се сетио Пилулића, а његова улога није комична. Гђа Добриновићка (Маријана) била је као увек — потпуна. Лепо су приказали и остали своје мање улоге: Гђа Миљковићка (Шлингендова), па гђца Бандобранска (Ана) као бојазљива пацијенткиња. Г. Васиљевић (Херман) лепо и одмерено је приказао своју лепу улогу. Тако исто је и г. Банић (Колмар) био на свом месту. Тај млади глумац има одлучног дара за комик, и кад је био у таквој улози, свагда је стекао признање. Још су играли гђца Д. Николићева (Августа) и г. Петровић (Јаков).

Споменути нам ваља на сваки начин и леп језик у преводу. Сава Петровић има језик наш у власти, као мало ко. — Та свако иде радије у позориште, кад зна, да неће морати да слуша језична салгомортале-а, већ кад то иде све, као што треба.

М. С—ћ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

33. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 20.

Свечана представа у прославу успомене на Косту Трифковића

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 19. ФЕБРУАРА 1886.

ЧЕСТИТАМ.

ШАЉИВА ИГРА У 1 РАДЊИ, С ПЕВАЊЕМ, ОД К. ТРИФКОВИЋА.

ОСОБЕ:

Стева Грабић Бурђевић.
Ката, жена му З. Милојевићка.
Спира Грабић, стевин стриц Добриновић.

Софка, собарица Л. Бранићева.
Јоаким Сапун, берберин Банић.
Збива се у стану Стеве Грабића у јутру на нову годину.

За тим:

ЉУБАВНО ПИСМО.

ШАЉИВА ИГРА У 1 ЧИНУ, ОД К. ТРИФКОВИЋА.

ОСОБЕ:

Васа Видић, лекар . . . Миљковић,
Марија, његова жена . . . С. Вујићка.
Евица, његова сестра . . . С. Бркићева.
Милан, евичин љубавник Димитријевић.

Лаза Дражић, адвокат . . . Ружић.
Софија, његова жена . . . Л. Хаџићева.
Јован, његов слуга . . . Банић.
Збива се у видићевуј кући у Новом Саду.

На послетку:

ФРАНЦУСКО-ПРУСКИ РАТ.

ШАЉИВА ИГРА У 1 РАДЊИ, НАПИСАО К. ТРИФКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Петровић, грунтар . . . Ружић.
Ката, жена му Ј. Добриновићка.
Марија, кћи им. . . . Д. Бандобранска.

Поповић, званичник у миру Добриновић.
Јеца, жена му Д. Ружићка.
Милан, син им Марковић.

Збива се у петровићевуј кући у почетку француско-пруског рата.

У четвртак 20. фебруара *први пут*: „НА ДОБРОТВОРНУ ЦЕЛ.“ Шаљива игра у 3 чина, написао Милан Савић. — Пре тога: „ШОЉА ТЕЈА.“ Шаљива игра у 1 чину, написао Нитер, превео Г. Гершић.

Госпођица Л. БРАНИЋЕВА излази први пут на позорницу у улози Софке, собарице.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂ А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.